

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2007 KOVO 17 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr. 54 (11)

Mano Mėnulio gatvė liko Kėdainiuose...

Liūnė Sutema skaito savo poeziją Jaunimo centre, 1980 m.

Nuotr. Jono Kuprio

Jau seniai norėjau pasikalbėti su viena mano mėgstamiausių išeivijos poečių, Zinaida Katiliškiene-Liūne Sutema, bet vis neišdrįsau į ją kreiptis. Jos eiles skaitydavau dar sovietinėje Lietuvoje. Kaip jos patekavo į Lietuvą — lieka paslaptimi, bet mes, vyresniųjų klasių moksleiviai, studentai, žinojome, kad Amerikoje gyvena ir kuria Liūnė Sutema.

Nuoširdžiai dėkoju poetei, sutikusiai atsakyti į mano klausimus, juolab kad pasitaikė proga — Lietuvoje išleista nauja Liūnės Sutemos poezijos knyga.

Ačiū Julijai Švabaitei-Gylienei už pagalbą susisiekiant su poetė.

— Lietuvoje pasirodė dar dažais kvepiantis Jūsų eilėraščių rinkinys *Tebūnie*. „Naujų eilėraščių rinkinys — ypatingas įvykis mūsų literatūroje“, — skaitome knygos anotacijoje. Tikrai su tuo sutinku. Tačiau kyla klausimas — kodėl tai tik antra Jūsų knyga, išleista Lietuvoje?

— Du kartus buvo pasiūlyta, du kartus atidaviau rankraščius. Nedrįsau pati siūlyti.

— Man pasirodė įdomus ir knygos pavadinimas — *Tebūnie*. Pirmosios Jūsų knygos pavadinimas taip pat prasideda žodžiu „tebūnie“ — *Tebūnie tarytum pasakoj* (1955 m.). Kas tai, — sutapimas, toks noras, ar kokia kita priežastis?

— Pirmasis *Tebūnie*... buvo lyg mano troškimas. Antrasis *Tebūnie* yra tik tebūnie, nepriklausantis nuo manęs.

— Sovietiniais laikais buvote žinoma, kaip poetė iš „ten“, o oficialioji valdžia nespausdino Jūsų eilių. Kas Jūs — išeivijos ar Lietuvos poetė? Ar, Jūsų nuomone, galimas toks skirstymas?

— Sovietiniais laikais rašantieji išeivijoje rašė ne tik čia esantiems, bet visai tautai, o visa tauta buvo Lietuvoje, nors jos, tautos, čia rašančiųjų raštas nepasiekdavo, nebent tik retais atvejais.

Save laikau Lietuvos rašytoja, gyvenančia ir rašančia užsienyje, vis tiek — ar mane priima, ar ne.

— Prof. Rimvydas Šilbajoris rašė: „Išeivijos lietuviškoji kultūra svarbiausia savo dalimi yra praeitis, net ir nebe dabartis, o praeitis“. Ar Jūs sutinkate su šiuo pasakymu?

— Iš dalies. Manau, kad yra dabartis, nors ji — nelabai ryški.

— Sakoma, kad eilėraščiai gims-

ta iš kančios. Kaip ir kada juos „gimdo“ poetė Liūnė Sutema?

— Kai žmogaus sąsamonėje susirenka visi išgyventi jausmai bei patirtys ir jų pasidaro daug, jie prašosi išleidžiami į laisvę, — tada jis rašo. Bent aš taip rašau.

— Ar sunkiai „skiriatės“ su savo eilėraščiais? O gal lengva ranka atiduodate juos leidėjui?

— Skiriuosi juos apgailėdama, nes nežinau, kaip jie bus sutikti.

— Rašote: „Kiekvienas miestas turi, /ir kiekvienam mieste visiems yra/ plati Mėnulio gatvė“ (*Nieko neatiduos*). Kokiam mieste Jūsų Mėnulio gatvė?

— Mano Mėnulio gatvė liko Kėdainiuose. Bijau, kad ji nebūtų dabar ištrypta. Toks nujautimas, kad yra.

— Jus „Dažnai apima toks žingeidus ilgesys/ nepažįstamų žmonių—tada praveriu knygos duris“. Kokios knygos durys dabar praverintos? Ką skaitote, kuo domitės? Kokius Lietuvos rašytojus ir poetus mėgstate?

— Šiuo metu stoviu J. Apučio smėlynuose, nors autorius yra aiškiai pasakęs: „Smėlynuose negalima sustoti“. Stoviu, nes tik dabar ši knyga man pakliuvo į rankas.

Vardų neminėsiu, tik pasakyčiau, kad artimų ir mylimų yra apie dešimt, o domiuosi daugeliu.

— Kas dar be poezijos, be literatūros Jus domina?

— Šiuo metu dalinuosi savo laiku su gėlėmis, paukščiais ir benamėm katėm.

— Ačiū už pokalbį.

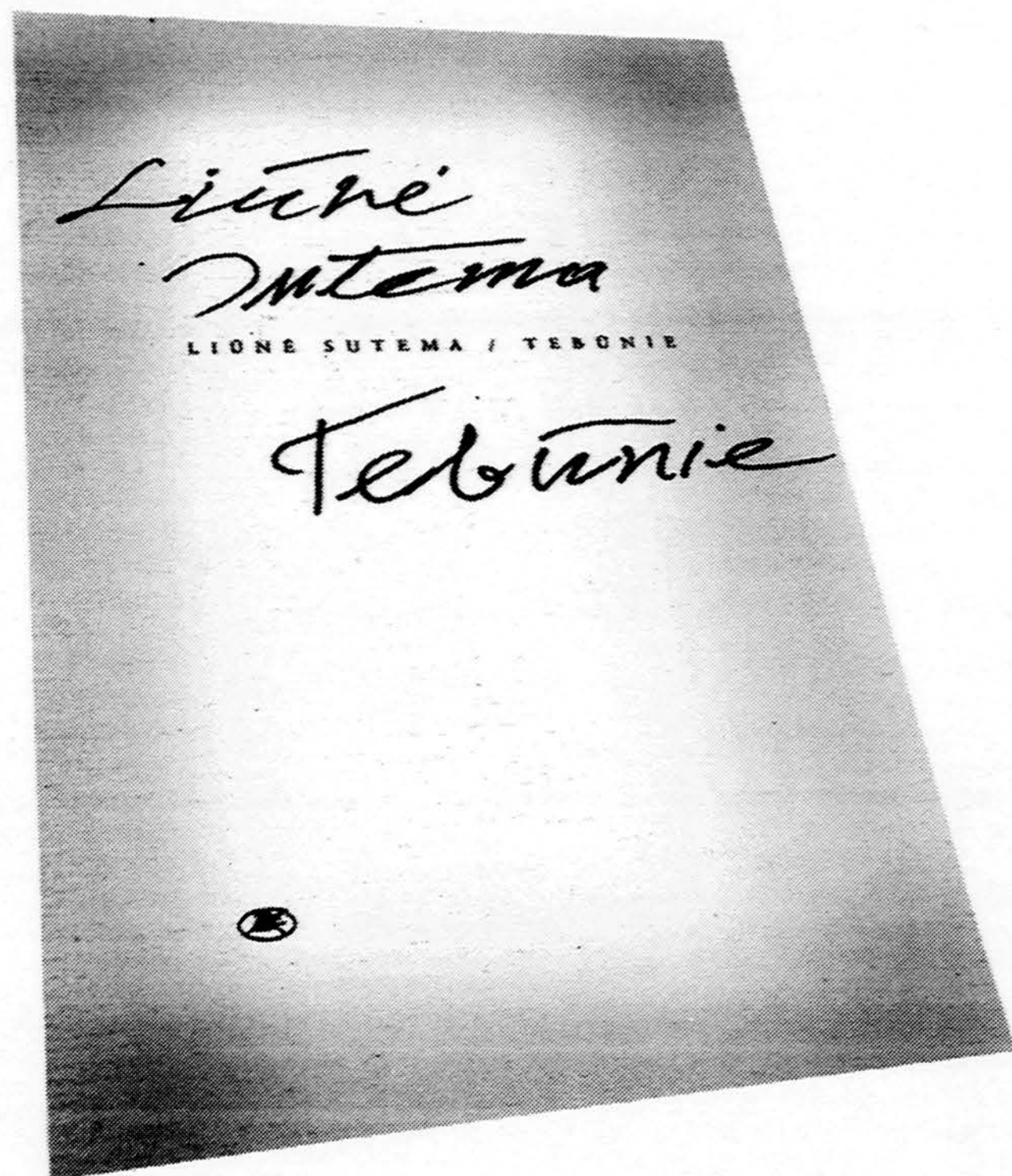
Kalbino Laima Apanavičienė

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Mano Mėnulio gatvė liko Kėdainiuose...

- Liūnė Sutema — Eilėraščiai • Prano Domšaičio kūrybos palikimas • Ekspertai • Lietuviški filmai suvienijo visus
- Tapyba ir gobelenai muzikos židinyje
- Gyvenimas kaip didelis teatras

LIŪNĖ SUTEMA

Dažnai apima toks žingeidus ilgesys
nepažįstamų žmonių —
tada praveriu knygos duris,
stoviu ant slenksčio ir laikiu,
ką man pasakys nepažįstamieji —
ir kai jie prakalba į mane,
kartais pajuntu, lyg priklausa čia
ir gyvenu kartu su jais.

Semiu saujom atodrėkio sniegą
ir kartoju:
iš vandens į vandenį,
sugrįžai —
glostau vėją, apkabinu ir prisiglaudžiu —
gerai, kad radai mane dirbančią —
nežinau, ar žemė, ar akmuo po sniegu,
o vienok tikiu rasti žolės daigus
ir pajusti akmens ir žemės širdžių plakimus.

Emigruosiu į šalį, kurios dar nėra
ir duosiu jai vardą
SUTEMA,
ir ji bus nepriklausoma
nuo dangaus ir žemės,
neperkama, neparduodama,
ir ne pasaka —
Kai Didysis Magas
ranka debesį palies,
upelė Liūnė sroventi pradės,
nusinešdama visus paskendusius —
emigruosiu į šalį,
kuri viena kartą bus —

Noriu grįžti į praėjusį šimtmetį
ir susirinkti viską, ką palikau —
brolio nebaigtą braižyt žemėlapi,
su kuriuo norėjom keliauti
į buvusius mūsų miestus abu —
senelės sapnininką,
kad galėčiau atsiginti nuo sapnų,
ir neištesėtus pažadus be vardų —
noriu grįžti į savo šimtmetį
ir kur nors, pagaliau, surast sau namus —
Tebūnie, ko niekada nebuvo —
Tebūnie, ko niekada nebus.

Taip gera kalbiati tuos, kurių nebėra —
jie šypsos atlaidžiai ir pritaria,
kad tau būtų ramiau ir saugiau —
kad nebijotum
ateinančio, pasislėpusio, tykančio,
ir viso, kas gąsdina tave —
kalbink, kalbink tuos, kurių nebėra,
jie šypsos raminančiai ir saugoja tave.

Lietuva,
tu man, lyg gili sietuva —
nedrįstu prieiti, nedrįstu klausti,
kiek nuskendo, nusiskandino
tavo gelmėje —
tik žinau, ji skenduolių pilna —
ir pasigendu jų nežinodama,
nei vardų, nei nemačius veidų —
gal todėl juos myliu,
ir tave, Sietuva.

Jeigu rasčiau žemaitišką kūlgrindą,
išeičiau slaptai nematoma,
palikdama vielom apraizgytą,
dangoraižiais apaugusią,
dūstančią aplinką —
ir eičiau iki prieičiau dykumų dykumą,
kur žmonės išlipę iš Nojaus arkos
pradedą naują gyvenimą.

Poetė Liūnė Sutama (kairėje) ir jauna rašytoja Audra Kubiliūtė-Daulienė „Santaros – Šviesos“ suvažiavime, vykusiam 2006 m. rudenį Pašaulio lietuvių centre, Lemont, IL.
Indrės Tijiūnienės nuotr.

Dovana Lietuvai: Prano Domšaičio kūrybos palikimas

P. Domšaičio kūrybinio palikimo perdavimą Lietuvai galima laikyti vienu gražiausių ir reikšmingiausių Lietuvių fondo darbų

IEVA ŠADZEVIČIENĖ

Lietuvių fondas – 1962 metais įsteigta korporacija, remianti lituanistinį švietimą, lietuviškosios kultūros ir veiklos centrus, o nuo 1990 metų – nepriklausomos Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo, kultūros rėmėjas – padovanojo Lietuvai dar vieną didžiulę dovaną: žymaus ekspresionisto Prano Domšaičio (1880-1965) 135-ųjų kūrinių kolekciją, kuri šiuo metu eksponuojama Lietuvos dailės muziejaus Vilniaus paveikslų galerijoje. Parodoje „Amžinieji keleiviai“ rodoma Lietuvoje dar nematyta dailininko kūrybinio palikimo dalis: ankstyvojo laikotarpio eskizai pieštuku, pastele, vieni pirmųjų tapybinių darbų, akvarelių, taip pat ir išpūdingos, gilia emocine jėga pasižyminčios vėlyvojo, Pietų Afrikos Respublikoje praleisto, laikotarpio metu nutapytos ekspresionistinės drobės. Būtent Prano Domšaičio paveikslų kolekcija dar 1980 metais paskatino Lietuvių fondą suburti Lietuvių fondo meno globos komisiją, vos tik sužinojus apie tapytojo kūrybos palikimą Havajuose. Per kelerius metus Lietuvių fondas įsigijo visą P. Domšaičio meninę kolekciją; jau 2001-aisiais jos didžiąją dalį – 528 darbus – padovanojus Lietuvai, Klaipėdoje buvo atidaryta Prano Domšaičio paveikslų galerija (prie jos kūrimo daug prisidėjo Lietuvos dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys), į kurią bus pervežta ir pastaroji Lietuvių fondo dovana – likusieji 135 dailininko darbai. Prano Domšaičio kūrybinio palikimo atidavimas – neįkainojama dovana ne tik lietuvių kultūros pasauliui, bet ir visai Lietuvos Respublikai.

* * *

Ekspresionistinė Prano Domšaičio kūryba, eksponuojama parodoje „Amžinieji keleiviai“, – persmelkta mistiško, jausminio prado. Didelėje dalyje jo darbų atsiskleidžia tolimų kraštų įtakotos afrikietiškos – mūsų akiai egzotiškos – formos ir temos. Jau ankstyvojo laikotarpio buitinės, kasdieninės aplinkos eskizuose ar studijose, Mažosios Lietuvos peizažuose, ryškėja gilus dailininko domėjimasis pasauliu ir jo kintančiomis formomis bei nuotakomis; kiek vėlesni kelionių eskizai persismelkia sodriais pietų šalių spalviniais kontrastais (pastelės „Konstantinopolio gatvės vaizdas“ – 1930, „Konstantinopolio uostas“ – 1929). Per gyvenimą sugerta vaizdinė informacija atsikartoja P. Domšaičio religinės tematikos darbuose: „Apreiškimo“, „Bėgimo į Egiptą“, „Pagarbinimo“, „Nukryžiuojimo“, mistinio „Raitelio“ temose. Kai kurie ankstyvieji dailininko kūriniai: eskizai pastele, anglimi, akvarelės, tapybiniai peizažai, dažniausiai atspindi tuolaikinę P. Domšaičio aplinką, nupaišyti net prieš įstojant į Karaliaučiaus meno akademiją (kur jis pradėjo mokytis 1907 m.). Eskize „Kiaulės“ (1905) vaizduojama gulinti, bežindanti paršiukas kiaulė: čia jau ryški talentingos rankos išvedžiota linija, keliais brūkšniais perteikianti romią gyvulio nuotaiką. Gyvūnai, kaip pagrindinis kūrinių objektas, pasirodo ir vėlesnėse P. Domšaičio drobėse: „Karvės“ (1928) – čia lankoje besiganančios karvės jau kiek schematizuojamos, dėmesys sutelkiamas į spalvinius plotus, „Du asiliukai“ (1955), kur šiltai žaliai kolorite ryškėja realistiškesnė nei kitų to laikmečio darbų maniera, nutapyta dviejų Afrikos asiliukų studija.

Vienuose charakteringiausių P. Domšaičio darbų gyvūnas ir žmogus (–nės) suvedami į vieningas kompozicijas: „Raitelio“ serijoje bei „Bėgimo į Egiptą“ temoje. „Raitelio“ variacijose atsikartoja išilgintos, schematizuotos žmogaus ir arklio/asilo/mulo figūros, tiesiog apjungiamos į vieną kūną. Kai kur dar ryškėja detalesnis vaizdas

(„Raitelis“ – 1953): čia žmogaus ir arklio figūra labai primena afrikietiškus dykumų beduiną. Tamsi arklio figūra ir rudas raitelis, įsisupęs į stilizuotą apsiaustą, dar joja apčiuopiamoje erdvėje – tolumoje matyti trobelė. Kitur jau einama link dar labiau apibendrintų, schematizuotų ir stilizuotų formų: „Raitely“ (be datos), išilgoje, stačiakampio formos drobėje, šaltai žaliaje naktįje, žmogus ir gyvūnas susilieja į vieną, abstrakčioje erdvėje švyti baltas arklys. Darbai alsuoja giliu mįslingumu, mistinėmis asociacijomis. Krikščioniškoje tradicijoje raitelio ir žirgo figūra dažniausiai asocijuojasi su Šv. Jurgiu, tačiau veik metafizinės nuotaikos kupini P. Domšaičio darbai iškelia ir Apokalipsės raitelio užuominą. Kita, dailininką labai dominanti tema, „Bėgimas į Egiptą“ (greičiausiai itin artima pačiam tapytojui, didesniąją gyvenimo dalį pragyvenusiam toli nuo tėvynės), kurioje skirtingų kompozicinių ieškojimų bei spalvokaitos pagalba Pranas Domšaitis bando atrasti kas dieną vis kintančio jausmų ir išgyvenimų pasaulio atspindį. Vien šeštojo XX amžiaus dešimtmečio „Bėgimo į Egiptą“ tematikos darbuose pasireiškia skirtingi kolorito deriniai, kompoziciniai sprendimai: 1954-ųjų pastelėje vyrauja žaliai mėlynos spalvos, išilgame lape stilizuota Dievo Motina, įsisupusi į apsiaustą, beglaudžianti prie savęs kūdikėlį Jėzų, keliauja ant asiliuko, vedamo šv. Juo-

zapo, jau beveik žengiančio iš paveikslų ribų. Šioje kompozicijoje užfiksuojamas vienos kelionės momentiškas. Už figūrų grupės tolumoje driekiasi jau nueitas kelias, sustabdomas „amžinųjų keleivių“ mirksnis. 1956-ųjų tapybos darbe jau vyrauja horizontali kompozicija ir šiltesnės spalvos. Juozapas veda rausvumo užlietą asiliuką pirmyn, už figūrų geltonuoja dangus, nusidriekusi žalsva

Nukelta į 7 psl.

**Didelėje dalyje jo darbų atsiskleidžia tolimų kraštų
įtakotos afrikietiškos – mūsų akiai egzotiškos
– formos ir temos.**

Pranas Domšaitis. „Nukryžiuojimas“.

Pranas Domšaitis. „Pagarbinimas“.

EKSPERTAI V

Pagrindiniai lietuviškų ekspertizų objektai yra politika ir krepšinis.

VYTAUTAS V. LANDSBERGIS

I Lietuvoje bemaž visi žmonės yra ekspertai. Pagrindiniai lietuviškų ekspertizų objektai yra politika ir krepšinis. Dominuojanti ekspertizų stilistika – pagiežingos apkalbos...

Kodėl taip yra? Kai žmogus nesigilina į savo asmeninį (dvasinį) ar savo šeimos gyvenimą, į sergančiųjų ar nuskriaustųjų problemas, jis dažniausiai tampa krepšinio ir politikos ekspertu. O žyziant ar nuolat reiškiant pagiežingą nuomonę, Lietuvoje sukuriamas intelektualaus mąstymo, ar net filosofo (filosofės) įvaizdis. O apie nepasitenkinimą – tokį būdingą lietuviams jausmą – labai gražiai yra pasakęs Mokytojas Omramas Mikaelis Aivanovas knygoje „Harmonija ir sveikata“:

„Ilgai besitęsiantis nepasitenkinimas visada žmoguje kažką sugriauja. Tas, kuris nesiliauja skūstis Viešpačiui gyvenimu ir visa žmonija, turėtų žinoti, kad toks pražūtingas nusistatymas jo širdžiai nieko gero nepatars. Kadangi jis negali susilaikyti šio jausmo nereiškęs ir nedemonstravęs, nepatenkintojo veidas niūrus, balsas grubus, judesiai šiurkštūs, ir tai nemaloniai nuteikia aplinkinius. Nors ir pasireiškia tendencija laikyti viskuo nepatenkintus protingesniais už kitus, gyventi su jais nėra itin smagu ir laikomasi nuo jų dažniausiai atokiau. Kaip išverti šalia tokių, kurie nuolat skundžiasi ir nuodija atmosferą savo dejonėmis bei priekaištais? Nepasitenkinimas yra juodi dūmai, užtvindą sielą, ir tas, kuris nuolat juos skleidžia, baigs visišką susinaikinimą.“

Nieko nėra sunkiau, kaip koreguoti charakterį. Vis dėlto minties jėga, meilės ir valios dėka įmanoma keisti ir savo vidines būsenas“.

II Tačiau esama ir kitokių ekspertų. Profesionalų. Tokių, kurie už ekspertizų atlikimą gauna valstybės pinigus. Tarkim, ekspertai lemia, kokius teatro ar kino projektus remti. Nuo jų priklauso Lietuvos kino raida. Nuo jų geros valios, įžvalgos ir objektyvumo priklauso, kiek gabių menininkų gauna galimybę pabandyti sukurti filmą. Žinodami, kad filmas yra sudėtingas meninis – techninis procesas, ekspertai turėtų žinoti ir tai, kad pirmieji filmai dažnai nepasiseka, kad gal penktasis vaidybinis filmas jau bus tas, kuriame režisierius atras savo autentišką kalbėseną ir ims laisviau jaustis.

Viena gabiųjų režisierių iš H. Šablevičiaus kurso – Ramunė Rakauskaitė jau treji metai dirba ne pagal profesiją Čikagoje. Kitas itin gabus režisierius, Donatas Ulvydas, iš to paties kurso, priverstas sukurti reklamų ir video klipų versle. Jis jau dešimt metų negali „pramušti“ pro ekspertus nei vieno savo meninio projekto, nors jau buvo sutaręs su žinomais anglų aktorais už elgetiškus pinigus... Gal neturi užnugario? Gal „nedirba“ su ekspertais, kaip sakoma? O jų kursio Laimis Kairys? O aibė kitų jaunų režisierių, kurie už valstybės pinigų gavo išsilavinimą ir negali net pabandyti dirbti pagal savo specialybę?

Teatro ir kino kuluaruose dažnai juokiamasi, vartojant nusikaltėlių žargoną – įdomu, kas šiemet „pasiims kasą“? Ar vėl tie patys du vieninteliai teatro režisieriai, ar vėl tie patys du nepamainomi kino režisieriai? Kodėl, tarkim, pernykštis „Auksinio scenos kryžiaus“ ir kt. premijų laureatas Aidas Giniotis ir jo „Atviro rato“ jaunimėlis, per trumpą egzistavimo laikotarpį susirinkę nemažai prizų, šiemet negavo jokio valstybės pa-

rėmimo? O Keistuolių teatras, nuosekliai dirbantis šviesos, improvizacijos ir žaidimų stilistikoje, kaip atsvara nihilistiniams „černuchos“ kupiniems spektakliams, kurių apstu kituose teatruose?

Gal tiesiog „černucha“ lietuvių ekspertams labiau patinka?

III Užsienyje, pvz., Didžiojoje Britanijoje, yra tokia praktika – ekspertų išvados, motyvacijos yra skelbiamos internete viešai, kad su jomis galėtų susipažinti ir valstybės paramą gavusieji, ir negavusieji. Juo mažiau tamsos ir neaiškumo, tuo mažiau vietos korupcijai ir slaptybiams susitarimams.

Ekspertų neatsakingumas – yra spėjama problema. Taip pat, beje, kaip ir teisėjų. Tarkim, koks nors teisėjas, kurio penkios bylos metų laikotarpyje buvo anuliuotos ar pripažintos neteisėtomis... Jei toks teisėjas būtų pažemintas ar netektų galimybės porą metų dirbti teisėjo darbą, tai ateityje jis imtų stengtis dirbti atvirai, sąžiningai bei objektyviai. Reikalinga sistema, skatinanti sąžiningumą. Ir moduluojanti, vedanti Lietuvos raidą harmonijos, o ne susinaikinimo link...

IV Tuo metu, kai ekspertai nulemia – ką finansuoti, o ką ne, kartais ir „neekspertai“ ima vertinti jų palaimintų filmų kokybę. Neseniai „Delfyje“ buvo išspausdintas žurnalisto Arkadijaus Vinokuro komentaras apie paskutinį lietuvišką vaidybinį filmą:

„Rezultatas mane nelauktai prajuokino. Pervadinau filmą 'Nuodėmingas kalbėjimas nuodėmės užkalbėjime'. Iš pirmo žvilgsnio šis pavadinimas yra visiškai nonsensas. Bet atidžiau įsigilinus į šį A. Puipos kūrinį, pradėsi suprasti, kad jis nuodėmę norėjo tikriausiai parodyti nuodėmingai.“

Ir štai, be galo ir be krašto prieš mūsų akis atsiveria Pandoros skrynia, iš kurios tiesiog veržiasi 'Kriminalinių nusikaltimų suvestinė'. Pradėsiu: trys nužudymai, du bandymai nusižudyti, vienas nusižudymas, du atviri išprievartavimai, septynios pornografinės scenos, vienos iš herojų moterų genitalijų rodymas a la Sharon Stone firminiu numeriu.

Toliau keturios kruvinos scenos: kraujas iš nosies, paskerstos lapės kraujas ant sienos, kruvina perpjauta vena, siaubo filmo parodija – žudymas peiliu ir trykštantis kraujas. Režisierius A. Puipa, vis dar neįsitikinęs savo sugebėjimu sukurti kelių tonų svorio slogų jausmą, atmosferą, turinčią mus sugrūsti į sėdimąją kino teatro kėdę, beveik viską patalpino ne mūsų svieto, į dar sovietinių laikų psichiatrinės ligoninės aplinką.

...Taigi, filmas ne apie veikėjų nuodėmingą fiziškai ir dvasiškai (melas pačiam sau) gyvenimą, bet apie paties A. Puipos režisūrinę nuodėmę. Netikri herojai, netikros situacijos, permatomas ir lengvai atspėjamas tolimesnis veiksmas, iki susierzinimo šabloniškas filmo 'sukirpimas' – vaizdinis veiksmo rutuliojimas“.

Vis dėlto, nepaisant valstybinės „antikino“ politikos, nepaisant ekspertų simpatijų ir antipatijų, Lietuvos kinas kažkaip (ypač dokumentika) smagiai juda į priekį. Arūnas Matelis, Audrius Stonys, Giedrė Beinoriūtė egzistuoja kažkur savarankiškai kino erdvėje, nepriklausomi nuo ekspertų klanų. Jie „neima kasos“ ir vis tiek sukuria gerą nacionalinę kino badmečio produkciją...

VI Iš Arūno Matelio interviu *Lietuvos rytui*: „Nežinau nė vienos Europos valstybės, kuri neinvestuotų į kino meną. Investuoja kaip į meną, kaip į perspektyvų verslą. Kaip į žinią, kuri kitiems pasakoja apie savo kraštą, žmones.“

Lietuvos valstybė tai daro bejėgiškai, beviltiškai, tragiškai. Pavyzdžiui, užpernai šis filmas buvo pristatytas europiniam 'Oskarui', o aš iki šios dienos nesu gavęs lėšų jam subtitruoti. Jau nekalbu apie tai, kad reikia lėšų ir tiesiog nuvykti, kur nors gyventi, samdyti atstovą spaudai ir panašiai.

Amerikiečiai manęs klausė, kodėl tu, būdamas dokumentikos Scorsese, neužsakei jokios reklamos kampanijos, kodėl pagrindiniuose leidiniuose Lietuva neužsisako reklamos plotų ir neprisistato kaip geriausia dokumentinio kino valstybė? Nepaaiškinsi, kad Lietuvoje kinas suvokiamas tik kaip išmaldos prašymas.

Kas Lietuvoje atsitiko kinui? Jo finansavimas yra gaudžiai juokingas. Per metus skiriama pinigų tik vienam vaidybiniam filmui. Mūsų kaimynai per tuos pačius metus finansuoja nuo keturių iki dešimties vaidybinių filmų. Kitas dalykas – turėjome kino teatrus, turėjome Kino studiją. Mes juos pardavėme. Žinote, jei parduočiau savo vaiko pianiną ir dviratuką,

Arūnas Matelis pasirašo ant savo premijuoto filmo „Prieš paskrendant į Žemę“ DVD viršelio.
Nuotr. Jono Kuprio

Lietuviški filmai suvienijo visus

MONIKA BONČKUTĖ

Vienas iš Kovo 11-ajai skirtų renginių Čikagoje buvo tipiškai lietuviškas pačia teigiamiausia šio žodžio prasme: pasauliui pristatyta tai, ką Lietuva turi geriausio – jos menas ir menininkai.

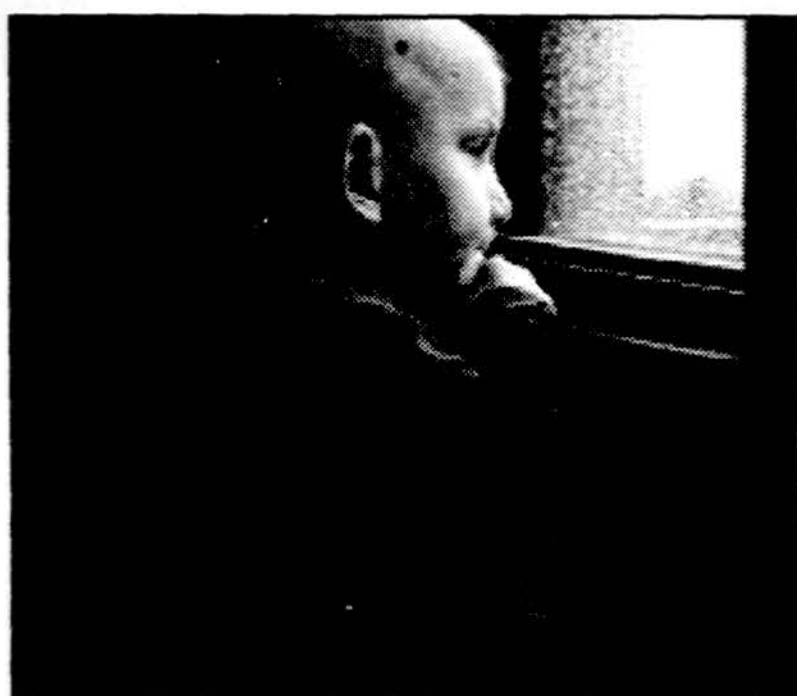
Gene Siskel kino centre vykusio Europos kino festivalio kontekste suorganizuota Arūno Matelio ir Janinos Lapinskaitės filmų peržiūra, Lietuvos Respublikos Generalinio konsulato pastangomis, įvyko visiems lietuviams itin svarbią dieną – Kovo 11-ąją. Apie tai susirinkusiems priminė ir renginį pristatęs G. Siskel centro atstovas, ir trumpai kalbėjęs Lietuvos Respublikos generalinis konsulas Čikagoje Arvydas Daunoravičius.

Kelis šimtus žiūrovų talpinanti salė prisipildė bematant. Net ir ekrane šmėkščiojant pirmiesiems J. Lapinskaitės filmo „Našlių krantas“ kadrams, į salę vorele traukė pavėlavę ar šiaip taip išprašę žiūrovai – nuo dvylikamečių iki aštuoniasdešimtmečių.

Kaip prisipažino A. Matelis, prieš pat prasidedant filmų peržiūrai prie jo priėjo būrys tautiečių, kuriems nebepavyko gauti bilietų ir tikėjosi pakliūti į renginį tarpininkaujant režisieriui. Deja, režisierius lietuviško kino ištroškusiems tautiečiams niekuo padėti negalėjo. Priešgaisrinio saugumo sumetimais į nedidelę salę įleidžiamas tik tam tikras kiekis žiūrovų.

Prieš parodant pripažinimo sulaukusį dokumentinį filmą „Prieš parsikrendant į Žemę“ režisierius trumpai pristatė savo darbą bei jo atsiradimo kontekstą. Vėliau susirinkusiems buvo parodyta videomedžiaga iš Amerikos režisierių gildijos apdovanojimų. Rodant jau istoriniais tapusius kadrus, kai Los Angeles garsių kino žvaigždžių apsuptyje lietuvis atsiėmė savo apdovanojimą, salėje griaudėjo smarkūs plojimai.

Nemažai Čikagos lietuvių „Prieš parsikrendant į Žemę“ matė pirmą kartą, nors buvo ir to-

kių, kurie jau spėjo įsigyti filmo kopiją, ją keletą kartų peržiūrėti, tačiau vis tiek nepatingėjo ateiti į filmo peržiūrą. Ekrane rodomos leukemija sergančių vaikų istorijos sujaudino ir sukrėtė visus. Nors salėje aiškiai dominavo lietuviai, tačiau būta nemažai ir amerikiečių. Jautrus ir lyriškas filmas sujaudino ir suvienijo skirtingų tautybių ir skirtingo amžiaus žiūrovus. Ne vieno jų akyse spindėjo ašaros. Kitus užhipnotizavo šviesiosios filmo pusės ir jie tvirtino, kad jame – daugiau giedrumo ir vilties, nei jie tikėjosi iš lietuviškos dokumentikos.

Buvo smalsu, kaip lietuvišką dokumentiką suprato ir įvertino kitataučiai. Po filmo peržiūros užkalbinta viena žiūrovė amerikietė sakė buvusi sužavėta A. Matelio darbu. Kino entuziaste prisitačiusi Carol Iwata iš Čikagos tvirtino lietuvišku kinu susidomėjusi gana seniai, mat teigė turinti lietuvių kilmės draugų.

„Mane ypač sužavėjo tai, kaip meistriškai buvo suredaguota gausi filmo medžiaga. Į 52 minutes režisierius sugebėjo sudėti tiek daug, kad net sunku patikėti. Labai gerbiu A. Matelio pasirinkimą pačius skaudžiausius momentus pateikti kaip sustabdytus nespaltotus kadrus. Taip jis išlaikė kenčiančių vaikų šeimos narių orumą, nesiekdamas pigaus skandalo“, – gyrė lietuvių režisierių amerikietė.

Savo ruožtu A. Matelis papasakojo, jog negalėjo atsisipirti kvietimui per Kovo 11-ąją sudaly-

vauti renginyje Čikagoje. Kita vertus, režisierius prisipažino pastaruoju metu keliaujęs „net per daug“. „Per trumpą laiką tris kartus pabuvojau Amerikoje“, – sakė A. Matelis.

Menininkas tikino, kad, nors keliauti ir įdomu, jį labai traukia namai. Jis teigė įkvėpimo pasisemiantis miške, todėl pastaruoju metu gyvena prie Vilniaus esančioje miškingoje Antavilių gyvenvietėje.

Režisierius atsargiai kalbėjo apie ateities planus. Jis neslėpė, kad nauja patirtis ir netikėtai sulauktas pripažinimas jį smarkiai pakeitė. Net jei tai ir tiesa, svarbiausia, kad pasikeitimas – tikrai ne į blogą. Po filmo peržiūros A. Matelis draugiškai bendravo su visais jo pasveikinti, ko nors paklausti ar tik trumpai paspausti rankos, prie jo priėjusiais tautiečiais. □

A. Matelio gerbėja iš Čikagos Carol Iwata.

Vlodo Krivicko nuotr.

„Mane ypač sužavėjo tai, kaip meistriškai buvo suredaguota gausi filmo medžiaga. Į 52 minutes režisierius sugebėjo sudėti tiek daug, kad net sunku patikėti“.

tai už gautus pinigus nupirkčiau kokį nors kitą jam reikalingą ir vertingą daiktą, o ne pravalgyčiau tuos pinigus. Mūsų valstybė pardavė visą buvusią kino infrastruktūrą ir tuos pinigus paprasčiausiai pravalgė. O galėjo tai, kas priklausė kino pramonei, jai ir atiduoti. Ji, turėdama pagrindą po kojomis, pati būtų investavusi į savo projektus.

Turime kaimynų estų pavyzdį. Ten kino ir kitokio meno kūrėjai didžiąją dalį pinigų gauna ne iš rėmimo, o jiems skiriama tam tikra dalis lėšų, gaunamų iš alkoholio akcizų. Estijos valstybei jau nereikia sukti galvos dėl menininkų. Ji gali užsiimti šiuolaikinių technologijų skatinimu ar kitais svarbesniais darbais. Lietuvoje tokio požiūrio į meną, kaip natūralią ir reikšmingą savastį, niekada nebuvo. Lietuvoje svarbūs tik medžiaginiai dalykai – statybos, kelių tiesimas.

Manau, kad Lietuvos kinas, beveik nefinansuojamas, įrodė, kad yra daugybė ryškių darbų. Sakykime, kad mano pavyzdys yra ryškiausias, bet yra ir kitų – daugybėje festivalių Vildžiūno, Barto, Navasaičio, Stonio filmai yra tapę nugalėtojais. Tačiau tie, kurie valdo ir skirsto pinigus, to nemato ar nenori matyti.

Tad tikrai nežinau, kas dar turi įvykti, kad pasikeistų valstybės požiūris į kiną. Kino pasaulio gyvenimas juk vyksta. Matyti, turi pasikeisti karta, kuri pradėtų mąstyti kitaip. Išivaizdavau, kad dabartinis premjeras Gediminas Kirkilas yra arti humanitarų, turintis modernesnės, ne vien kelius tiesiančios, valstybės supratimą. Tačiau kol kas ta bala stovi nejudinama.

Tokia padėtis ilgai tęstis negali. Pasaulis yra atviras, buvusių geležinių uždangų nėra, todėl žmonės, kurie šiandien kuria Lietuvoje ir nesulaukia jokio palaikymo ar paramos, rytoj jau kurs kitur“. □

Lietuvoje tokio požiūrio į meną, kaip natūralią ir reikšmingą savastį, niekada nebuvo. Lietuvoje svarbūs tik medžiaginiai dalykai — statybos, kelių tiesimas.

Režisierių Arūną Matelį sveikina Apolonia Steponavičienė ir dail. Magdalena Stankūnienė. Nuotr. Jono Kuprio

Tapyba ir gobelenai muzikos židinyje

Bronislavos Lapinskienės-Orlingytės tapybos ir dailiosios tekstilės paroda

STASYS MASKOLIŪNAS

Žymaus lietuvių kompozitoriaus ir pianisto Stasio Vainiūno (1909-1982) namai – muziejus Vilniuje (A. Goštauto g. 2 – 41) – visuomeniniais pagrindais išlaikoma Vilniaus kultūros įstaiga ne tik saugo kompozitoriaus atminimą, bet derina profesionaliosios muzikos sklaidos ir jaunųjų talentų ugdymo misijas, taip pat rengia dailės parodas bei kitus kultūrinius renginius.

Už sukaupias iš rėmėjų lėšas Lietuvos muzikų rėmimo fondas 1998 m. nupirko kompozitoriaus S. Vainiūno butą, kuriame jis iki mirties gyveno ir tokiu būdu įžiebė jaunikų Vilniaus kultūrinio gyvenimo židinį. Čia renkasi įvairių kartų menininkai, nuo rugsėjo iki birželio kiekvieną savaitę rengiami tradiciniai Trečiadienio vakarai.

Pernai čia buvo įsteigta Menų svetainė neįgaliesiems vaikams ir jaunuoliams, su kuriais bendrauja profesionalūs įvairių sričių menininkai. Kasmet rugsėjo – birželio mėnesiais surengiama apie 80 muzikos vakarų, iki 10 parodų. Visi renginiai nemokami, todėl vilniečiai juose gausiai lankosi.

Nuolat veikiančios dailės parodos patraukia ir dailės gerbėjų dėmesį. Pastaraisiais mėnesiais čia veikė V. Trušio, R. Mataitytės, lietuvių dailės klasiko V. Vizgirdos parodos, buvo pasirūpinta ir neįgaliųjų vaikų dailės kūrinių ekspozicija.

Vasario – kovo mėnesį čia veikė dailininkės Bronislavos Lapinskienės-Orlingytės tapybos ir dailiosios tekstilės paroda. Joje eksponuota per dvidešimt tapybos, akvarelės ir tekstilės darbų.

Dailininkė yra baigusi tekstilės studijas, tačiau pastaraisiais metais daugiausia reiškiasi tapybos ir ypač akvarelės žanre. Kaip teigia pati dailininkė, „akvarelė – tai spontaniškas kūrybos proveržis teptuku ir dažais, dažniausiai gamtoje ar bent pasiskolinant iš jos padiktuoją idėją“.

Iš tikrųjų, gamta dailininkei tampa kūrybos impulsu, idėja, vaizdu. Nesvarbu, kur tai būtų – mėgstamoje Nidoje (čia dailininkė dalyvavo „Nidos ekspresijos“ pleneruose) ar kitose pajūrio vietose, Poškonių ar Ančėnų kaimuose Rytų Lietuvoje, Gaujos upės pakrantėse Latvijoje.

B. Lapinskienė-Orlingytė didžiosios ir mažosios gamtos relikthus dažnai „sužmogina“, jiems suteikdama žmogaus silueto formas – tiesiogines ar numanomas. Net ir abstrakčiuose dailininkės piešiniuose gausu gamtos, žmogaus, kosmoso įvaizdžių. Gyvybė, amžinybė ir grožis – taip savo kūrinių vizijas aiškina dailininkė.

Jau vien kūrinių pavadinimai akivaizdžiai įrodo visas paminėtas sąsajas, pvz., „Gamtos troškulys“, „Jūros sprogėlės“, „Žemės alsavimas“,

„Vaikų gelė“, „Rugiaveidė“, „Paslaptingos upės mitai“.

Daugelio akvarelių įkvėpimas – jūra, pakrantės arba tiesiog gamtos detalė žemėje ar vandenyje. Lietuvos pajūrio vaizdai dažniausiai netiesioginiu būdu, tik kaip idėjinės atspirties taškas, atsispindi ne vienoje akvarelėje. „Gamtos troškulys“ gimė viename pamacių užterštą Baltijos jūrą prie Palangos. Ten pat pajūryje nutapyta ir „Minklė“ – nerimastingos naujienos laukimas. „Proskyna“ dvelkia Nidos kopų, o tiksliau – prieškopio miško – motyvais, „Miriadai“ – tai tiesiog išivaizduojamo jūros dugno vizija.

Parodoje eksponuojama keletas akvarelių, nulietų Latvijoje, Cėsio tarptautiniame plenero. Paslaptinga Gaujos upė su pakrantės olomis, smegduobėmis pačioje upės vagoje

daugeliui plenero dalyvių tuomet suteikė progą pafantazuoti erdvės ir laiko kryptimis. B. Lapinskienės – Orlingytės akvarelės „Paslaptingos upės mitai I, II“ irgi alsuoja paslapties išvalgomis. Efektinga Cėsyje nutapytų paveikslų ciklo dominantė – „Žemės alsavimas“. Tai lyg Žemės orbita kosmose, nors taip pat galima manyti, kad tai minčių ratas, tiksliau – elipsė nesibaigiančiojo gyvenimo, o gal ir apskritai – gyvybės tėkmėje.

Parodoje yra ir realistinių Lietuvos gamtos vaizdų: „Poškonių apylinkės“ – iš plenero lietuviškame Vilniaus krašto kaime, „Prie Vastapo ežero“ – pabuvojus Molėtų rajono Ančėnų kaime, „Pervalka I, II“, pagaliau „Miško dovis“ – Druskininkų grybų pagarbimas...

Pagaliau apie tekstilę. B. Lapinskienės – Orlingytės gobelenai buvo ne kartą eksponuoti įvairiose parodose Europoje, Amerikoje ir net Azijoje – Jungtiniuose Arabų Emyratuose. Jų yra įsigiję muziejai ir kolekcininkai. Parodoje S. Vainiūno namuose eksponuojama „Rauda“, išausta prieš 25 metus – tragiškų motyvų kūrinys. Taip pat „Žvelsa“ – originalaus formato mažosios tekstilės darbas, spalviniais pasažais įremintas mitologinis ženklas. Beje, kilimo pavadinimas niekuo nesusijęs su to paties pavadinimo upe gimtojoje Žemaitijoje. Dailininkei šis žodis patiko vien dėl jo origi-

„akvarelė – tai spontaniškas kūrybos proveržis teptuku ir dažais, dažniausiai gamtoje ar bent pasiskolinant iš jos padiktuotą idėją”.

nalaus skambesio.

B. Lapinskienės-Orlingytės kilimas „Kitas žingsnis“ (angl. „Step That Follows“) Amerikoje pabuvojo 1998 m., iš pradžių Balzeko lietuvių kultūros muziejuje 1998 m. rugsėjo 25 – spalio 18 d., o vėliau buvo perkeltas į Washington, DC, Lietuvos ambasadą. Balzeko muziejaus paroda buvo pavadinta „Visions of Love Contemporary Lithuanian Tapestries“. Jos kuratorius buvo Danas Lapkus. Kaip rašė spauda, „Amerikos muziejininkus sudomino klasikinio gobeleno technika atlikti darbai, o ne drastiški naujų kelių ieškojimo rezultatai”.

Idomu, kad „Kitas žingsnis“, beje, prieš tai pabuvojęs dar Prancūzijoje ir Jungtiniuose Arabų Emyratuose, vis dėlto vėl sugrįžo į Ameriką. Jį įsigijo kolekcininkė Beth C., gyvenanti saulėtoje Floridoje, vakarinėje jos pakrantėje.

Kito dailininkės tapybos darbo „Aukštyn žemyn“ išskirtinė istorija apima žymiai siauresnę geografinę erdvę, tačiau jos baigmė ne tokia pasisekusi. 1998 m. „Nidos ekspresijos”

plenero paveiksai (apie 40) buvo vežami autobusu „Ford Transit“ iš Nidos į Plungę, kur Žemaičių dailės muziejuje turėjo būti surengta plenero darbų paroda. Užteko autobuso vairuotojui Klaipėdoje sustoti prie valgyklos ir išeiti užkąsti, kai iki šiol neišaiškinti nenaudėliai pavogė autobusą su visais jame buvusiais paveikslais. Nei autobusas, nei paveiksai nebuvo surasti. Liko tik paveikslas „Aukštyn žemyn“ nuotrauka...

Sugrįžus į šias dienas, belieka pasidžiaugti, kad Lietuvos muzikų rėmimo fondo pastangomis Stasio Vainiūno namai – muziejus – negeštantis ir kaskart šviečiantis vis naujomis spalvomis kultūros židinyse, suteikia galimybes dailininkams eksponuoti savo darbus. Tokių parodinių erdvių Vilniuje ne tiek daug. Belieka palinkėti dailininkei B. Lapinskienei-Orlingytei kūrybinės sėkmės, o patį Muzikų rėmimo fondą pasveikinti su puikiu 15 metų jubiliejumi. Fondo įvairiapusė veikla – ženklus indėlis į Lietuvos kultūros gyvenimą. □

Prano Domšaičio palikimas

Atkelta iš 3 psl.

juosta pereina į raudoną žemę. Horizontalus išdėstymas byloja apie kelionės tęstinumą. Figūros stilizuojamos, apvedamos P. Domšaičio mėgiama ekspresyvia juoda linija.

Dar studijų metais nutapytas mirštančio tėvo paveikslas („Prano Domšaičio tėvas mirties patale“ – 1908), įamžina žmogiškosios būties slenkstį. Ligos nualintas tėvo veidas jau perteikiamas skausmingais potėpiais ir neramia šviesokaita. Pagalvė ir antklodė mirga balsvų pustonių šešėliais. Kūriniui pasirenkama itin skausminga ir sukrečianti akimirka, kaip ekspresionistinio stiliaus užuomazga, dailininko darbe

atsiranda asmeniškų, dramatiškų išgyvenimų perteikimas. Parodoje „Amžinieji keleiviai“ ekspresionistinė P. Domšaičio tapyba visu svarumu atsiskleidžia jo darbuose, sukurtuose jau gyvenant Afrikoje. Čia ir toliau plėtojamos religinės temos: „Apreiškimas“ (1954), „Pagarbiniimas“ (1963), „Nukryžiuojimas“ (1962), netgi buitinės tematikos darbai („Kukurūzų grūda“ – 1953) ir peizažai („Mėlynas Karu peizažas“ – 1960, „Kalno smaigalys prie Karu“ – 1960) įgauna simboliškumo ir mistiškumo. „Nukryžiuojime“ (1963) Kristus prikalamas prie diagonale kylančio kryžiaus, labai tamsaus mėlynai žalio kolorito darbe šalia Nukryžiuotojo dar būdi itin stilizuotos figūros, deformuotais, tarsi afrikietišku kaukių veidais. Dinamiškai pasviręs kryžius, krikščionybės istorijai skausmingiausia Nukryžiuojimo akimirka, čia apgaubiamas tamsos, metafizinės žalumos, visa apimančios esaties.

Gilus, kupinas dvasinio jausmo 1961-ųjų „Apreiškimas“. Čia susitinka stilizuotos, prailgintos, sudvasintos Mergelės Marijos ir Angelo figūros. Ekspresionistinė stilistika atliktame darbe vyrauja veik barokiškas apšvietimas: už Marijos ir Angelo esanti erdvė panardinama į tamsą, žaliai gelsvai baltų spalvų deriniai apšviečia figūras transcendentine šviesa.

Pranas Domšaitis. „Apreiškimas”.

Žaliai – juodai – balsvam kolorite sužybsi gyvybė: Marijos apsiausto kraštėlis nusidažo raudona spalva.

Pranas Domšaitis atskleidęs savo meninius sugebėjimus, dar gyvendamas tėvų ūkyje, Mažonoje Lietuvoje; mokydamsis ir keliaudamas atrado savitą ekspresionistinę kryptį, kupiną stilizacijos, ryškių juodų linijų, spalvinių kontrastų ir dinamiškų kompozicijų; ją pripildė netradiciniu turiniu: vietoj baimės, nerimo ir kančios nuotakų, iš jo drobių aluoja transcendentinė esatis, gilus, asmeniškasis religinis pajautimas. Schematizuotos figūros, savo paprastumu priartėdamos prie liaudiško meno ištakų, dailininko paveikluose skleidžia tylą ir ramybę.

P. Domšaičio kūrybinio palikimo perdavimą Lietuvai galima laikyti vienu gražiausių ir reikšmingiausių Lietuvių fondo darbų, taip nuoširdžiai ir ilgai besirūpinusio pasaulinio lygio meno kolekcijos sugrįžimu į gimtinę. □

Pranas Domšaitis. „Bėgimas į Egiptą”.

Gyvenimas kaip didelis teatras

VYTAUTAS V. LANDSBERGIS

Darvinas teigė, kad žmogus išsivystė iš beždžionės. Jeigu tai tiesa, tai visiškai suprantama, kodėl per savo trumpą gyvenimą žmonės tiek daug vaidina. O jei kuris nesugeba vaidinti, tai paprasčiausiai vaiposi, šaiposi, darkosi, apsimetinėja, uodegą ar kitas vietas kraipo. Be to, mėgsta bananus bei visokius blizgučius. Kartais riaumuoja ir į krūtinę daužosi...

Gamta ir žmogus yra viena. Poravimosi metu žmogaus patinėlis, kaip ir beždžionės, puošiasi, demonstruoja jėgas, koketuoja ir vaidina tobulą kavalierių. Tačiau po sueities viskas vėl stoja į savo vėžes – šimpanzių patinai po poravimosi ima mušti savo pateles, idant šios būtų jiems ištikimos. Gamtininkai pastebi, kad neprimuštos šimpanzaitės dažnai nuklysta į šonus, pas „tikrus“ vyrus, kurie šio povestuvinio ritualo dar nėra užmiršę... Tą patį galėtume pasakyti ir apie kai kurias žmonių veisles.

Kas galėtų paneigti, kad ir teatras nėra natūrali darviniško civilizacijos vystymosi pasekmė. Pradžioje žemėje atsirado pirmuonys – amebos, įvairūs vėžiagyviai bei krevetės... Jie nieko dar nevaidino, plūduriavo šau ramūs, paskendę savo mintyse. T. y. – buvo savimi ir apskritai jiems dar buvo labai toli iki teatro. Gal ir žmonės, kurie išsivystė iš amebų ar krevetėlių, yra paprasti, nuoširdūs, natūralūs – tarsi kokie dzeniški pirmpradžiai.

Vėliau amebos, krevetės bei kiti vėžiagyviai išlipo iš jūros sausumon ir iš jų išsivystė dinosaurai. Šie milžiniški gyvūnai irgi buvo savotiškai nuoširdūs – riaumodavo, gąsdindavo aplinkinius, o silpnesnius paprasčiausiai suėsdavo. Bet atslinko ledynai – natūrali tokios elgsenos pasekmė – ir dinosaurai išnyko. Gal ne visi išnyko, tik patys dinosauriai išnyko... Kiti gi iš šalčio susitraukė į ragą (net iki mūsų laikų išliko skaudus ledynmečio dienų posakis – „man jau ragas“!) Iš tų pirmųjų sušalusiu dinosaurų išsivystė žmogozaurai, kurių apstu ir šiandieniniame gyvenime...

Žmogozauriškas teatras yra keistas, sakykime, bendražmogiškas psichologinis reiškiny. Ir egzistuoja jis ne tik konkrečiame teatre, bet ir įvairiuose nemeniniuose kolektyvuose – šeimoje, politikoje, darbovietėje. Visi ką nors vaidina – tėvus, vaikus, viršininkus, genijus, nelaimingus nevykėlius... Čia, kaip ir tikrame teatre, pradžioje pasiskirstoma vaidmenimis, susitariama, kas bus režisierius, kas vaidins karalių, kas elgetą, kas auką... O kas tebus epizodinis lapų šlavėjas scenos gilumoje. Ir spektaklis prasideda.

penkios snaigės

pirmoji – geras žmogus
bet protingas

antroji – miręs žmogus
bet laimingas

trečioji – kvailys
sąžiningas

ketvirtoji – aištingas
ir netgi kerštingas

**Darvinas teigė,
kad žmogus
išsivystė iš
beždžionės. Jeigu
tai tiesa, tai
visiškai
suprantama,
kodėl per savo
trumpą gyvenimą
žmonės tiek daug
vaidina.**

penktosios iš viso nėra
ir niekam jos netgi
nestinga

paskui dangių
susirenka snaigė teatro
artistai – išsidalina būsimo
gyvenimo vaidmenis
ir iškilmingai

iš dangaus
penkios
snaigės
pasninga

Žmogiškus teatrus galima suskirstyti į rūšis. Tarkim – marionėčių teatras. Šis žanras itin paplitęs politikoje. Ne paslaptis, kad kai kurie politikai yra valdomi, tampomi už virvėlių. Pvz., sėdi kur nors Maskvoje nematomas režisierius ir tampo marionetes, esančias net už tūkstančio kilometrų. O vietiniams lėlių teatro žiūrovams atrodo, kad politiko marionetė scenoje veikia pati iš savęs, iš savo sąmonės ir valios. Tai apgaulinga, stebuklinga, netgi hipnotinė teatro atmaina. Iluzionistų šou...

Kita teatrui artima rūšis – cirkas, kupinas nelauktų stebuklų. Cirkas būtinas klounas, politikoje irgi... Žirinovskis, Greitai ar koks kitas pajacas. Žiūrovai šį teatrą irgi labai mėgsta, nes tai dažniausiai asocijuojasi ne tik su juokais, atrakcijomis, bet ir su dovanomis. Tarkim, atskrenda užsakovo malūnsparniu koks nors politikas – cirko akrobatas ir paberia iš dangaus saldinių – it ponas Dievas. Saldainiai su įdaru, su pažadais – pažaboti, nubausti, padidinti pensijas ir t. t. Su nuorodomis, kas dėl visko kaltas. Arba ledų numeta... Pirmapradžius žiūrovus kaip mat ištinka šimtaprocentinis katarsis.

Trečioji teatro rūšis – kaukių teatras. Ateina kažkoks žmogelis į politiką ir kaipmat užsideda mielo, rūpestingo žmogaus kaukę. Arba ryžtingo veikėjo kaukę. Žiūrovai tiki, nes jie patiklūs, kaip vaikai. Nesunkiai juos koks nors agurkų karalaitis Vasia ar pasakų princas Zombis suvilioja bei suvedžioja.

Tačiau pasaulis pilnas netikėtumų... Tarkim, naiviam kaukių teatro žiūrovui pasiseka kažkaip netyčia išgirsti ar spaudoje perskaityti iššifruotus kažkurio politiko pokalbius telefonu, kur jis su užsakovu derasi dėl atlygio, dėl „otkatų“... Kur per-

sonažas jau be kaukės ir keikiasi it koks apsitapėnojęs prasčiokas... Tada pasimetęs teatro mėgėjas ūmai supranta, kad kaukė toli gražu neatspindi tikrosios aktorius prigimties.

Bėda ta, kad naivusis žiūrovas be galo myli teatrą, trokšte trokšta jo... Tad nepavykusį spektaklį jis gana greit pamiršta ir vėl eina teatran, kad darsyk jį kas nors apgautų, vėl duotų saldinių arba ledų. Teatro magija yra nepakartojamas stebuklas. Tiksliau – nesunkiai pakartojamas, kaip parodė neseniai pasibaigę savivaldybių rinkimai...

Ir politikoje, ir teatre bene svarbiausia figūra yra režisierius, kuris žino, kokio rezultato siekia. Kokią žiūrovų ateitį moduliuoja. Ar jis nori žmogozaurus paversti angelais, ar angelus paversti lengvai valdomomis, dresiruojamomis beždžionėmis...

Tiesa, kartais ir režisierius, pats to nesuvokdamas, būna tik marionetė. Kartais ir už režisieriaus stovi nematomas užsakovas, kuris gerai žino, kodėl būtent tokių spektaklių visuomenei šiuo metu reikia. Režisieriui gali atrodyti, kad jis kuria iš savęs, kad teatre jis genialiai realizuoja savo kompleksus ar pagirių svajones... Tačiau dažnai jis nė nejaučia, kad šitaip netyčia propaguoja destruktivą, iškrypėlišką gyvenimo būdą, kokią nors meninę nekrofiliją arba sadomazochizmą, naudingą užsakovui, norinčiam kontroliuoti situaciją. Iškrypusi, išgąsdinta visuomenė visada lengviau kontroliuojama, valdoma...

P. S. Beje, režisieriaus vieta niekad nebūna tuščia, t. y. – nėra teatro be režisieriaus. Jei nėra pajėgaus vietinio režisieriaus, tučtuojau režisuoti imasi kokie nors užsakovai iš svetur.

inkvizitoriai

įkaitina įrankius

(jų vaidmenis atlieka Maskvos aukštesniojo
šį amatą įvaldę teatro žvaigždės) kunigaikščiui
lėtai išplėšiamos žarnos sutrupinami

žandikauliai

karnavalas tęsiasi, kol žiūrovams ir jų šunims
iš baimės nudyla akys: mes glaudžiamės prie
budelių kojų

būkais žvilgsniais, kvailom šypsenom

ištikimi ir draugiški

nebeapbundantys. □